

Limes – 2020

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ

2020
Випуск VII
Том 1

Берегове–Ужгород
2020

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, педагогіки, мовознавства, економіки, соціальної географії, соціології, матеріалознавства і технологій.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ (протокол №1 від 10.02.2020 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Єлизавета Молнар Д., доктор філософії з гуманітарних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії з галузі соціальні та поведінкові науки (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан Кормочи, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лона Лехнер, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Катерина Дудич, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лорант-Денеш Давід, саблітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Марія Ген, кандидат біологічних наук, саблітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Томаш Врabelь, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: *Мелінда Орбан та Олександр Добош*

ВЕРСТКА: *Вікторія Товтін*

КОРЕКТУРА: *Льдіко Гріца-Варцаба, Олександр Кордонець та Томаш Врabelь*

ДИЗАЙН ОБКЛАДИНКИ: *Ласло Веждед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ (Адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Веб-сторінка: www.kmf.uz.ua Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua Тел.: (00 380-3141) 4-28-29) та ТОВ «РІК-У» (Адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

© Автори, 2020

© Редактори, 2020

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2020
VII. évfolyam
1. kötet

Beregszász–Ungvár
2020

ETO 001.89(058)

L 67

A LIMES című tudományos évkönyv 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának határozata alapján jelenik meg. A tudományos évkönyv a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. A LIMES jelen kötete a történet-, a nevelés-, a nyelv- és a gazdaságtudomány, a társadalomföldrajz, a szociológia, valamint az anyagtudomány és technológia különböző területeit öleli fel.

Nyomatott tömeg-tájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:

széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.

*Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2020.02.10., 1. számú jegyzőkönyv).*

FŐSZERKESZTŐ:

dr. Orosz Ildikó, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF)

FELELŐS SZERKESZTŐ:

dr. Molnár D. Erzsébet, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

prof. dr. Bacsó Róbert, a közgazdaság-tudományok doktora (Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer Sándor, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer-Olasz Emőke, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bódi Béla, a fizika- és matematikatudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bida Olena, a neveléstudományok doktora (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Csatáry György, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), dr. Csonka Tetyána, a nyelvtudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. habil. Dávid Lóránt Dénes (Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Szent István Egyetem), dr. Dudics Katalin, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. habil. Höhn Mária, a biológiai tudományok kandidátusa (Növénytan Tanszék, Szent István Egyetem), dr. Karmacsai Zoltán, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Kész Margit, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Lechner Ilona, PhD (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Molnár József, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Nagy Béla, a biológiai tudományok kandidátusa, docens (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Pavlovics Judit, a neveléstudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Protopopova Vira, a biológiai tudományok doktora (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Rác Béla, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), Szamorovszkyné dr. Nagy Ibolya, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudományok doktora, professor emeritus (Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debreceni Egyetem), dr. Vrabely Tamás, a nyelvtudományok kandidátusa, docens (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Zsiguc György, a műszaki tudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF)

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. Brenzovics László, PhD (Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

MŰSZAKI SZERKESZTÉS: Dobos Sándor és Orbán Melinda

TÖRDELÉS: Tótin Viktória

KORREKTÚRA: Gricza-Varcaba Ildikó, Kordonec Olekszandr és Vrabely Tamás

BORÍTÓTERV: Vezsdel László

ETO-BESOROLÁS: a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos évkönyv megjelenését Magyarország Kormánya támogatta.

Alapító: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Jótékonyági Alapítványa (2016-tól Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Cím: 90 202 Beregszász, Kossuth tér 6. Honlap: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) és a „RIK-U” Kft. (Cím: 88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

Nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.

© A szerzők, 2020

© A szerkesztők, 2020

ISSN 2411-4081

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ISSN 2411-4081

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

LIMES

Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

2020
Issue VII
Volume 1

Berehove–Uzhhorod
2020

UDC 001.89(058)

L 67

The scientific bulletin "LIMES" was established in 2014 and is published according to the resolution of the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The scientific bulletin publishes the academic studies of students and teachers of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, as well as academic articles of researchers from Ukraine and abroad in Hungarian, Ukrainian and English languages. The given volume of "LIMES" contains academic studies and articles in History, Pedagogy, Philology, Economics, Human Geography, Sociology, Engineering and Technology.

**Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB, No. 20762-10562P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine on the 8th of May, 2014**

*Recommended to publication by the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education, record No.1 of February 10, 2020*

EDITOR-IN-CHIEF:

Ildikó Orosz, PhD (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College)

MANAGING EDITOR:

Erzsébet Molnár D., PhD (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College)

EDITORIAL BOARD:

Béla Bódi, D.Sc. in Physics and Mathematics, professor (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), *Béla Nagy, C.Sc. in Biology, associate professor* (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), *Béla Rácz, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Emőke Berghauer-Olasz, PhD* (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), *György Csatóry, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Ibolya Szamborovszky-Nagy, PhD* (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), *Ilona Lechner, PhD* (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *József Molnár, PhD* (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), *Judit Pavlovics, C.Sc. in Pedagogy* (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Katalin Dudics, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Lóránt Dénes Dávid, PhD, Dr. habil, professor* (Institute of Regional Economics and Rural Development, Szent István University), *Margit Kész, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Mária Höhn, C.Sc. in Biology, Dr. habil* (Department of Botany, Szent István University), *Olena Bida, D.Sc. in Pedagogy, professor* (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), *Róbert Bacsó, D.Sc. in Economics, professor* (Department of Accounting and Auditing, Transcarpathian Hungarian College), *Sándor Berghauer, PhD* (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), *Tamás Vrabely, C.Sc. in Philology, associate professor* (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Tetyána Csonka, C.Sc. in Philology* (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), *Vira Protopopova, D.Sc. in Biology, professor* (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), *Yurij Zhiguts, D.Sc. in Technical Sciences, professor* (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), *Zoltán Sándor Varga, D.Sc. in Biology, professor emeritus* (Department of Evolutionary Zoology and Human Biology, University of Debrecen), *Zoltán Karmacs, PhD* (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College)

RESPONSIBLE FOR PUBLISHING:

László Brenzovics, PhD (Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

TECHNICAL EDITING: *Melinda Orbán and Sándor Dobos*

PAGE PROOF: *Viktória Tótin*

PROOF-READING: *Ildikó Gricza-Varcaba, Oleksandr Kordonec and Tamás Vrabely*

COVER DESIGN: *László Vezsdel*

UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION (UDC): *Apáczai Csere János Library of Transcarpathian Hungarian College*

Authors are responsible for the content of academic studies and articles.

The publication of the scientific bulletin is sponsored by the government of Hungary.

Founder: Charitable Foundation of Transcarpathian Hungarian Pedagogical College (after 2016 Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

Publishing: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. Website: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) and "RIK-U" LLC (Address: Gagarin Street 36, 88000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

Printing: „RIK-U” LLC.

© The Authors, 2020

© The Editors, 2020

ISSN 2411-4081

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

Зміст

<i>Чобо Б. Штенге</i> : Штрихи з історії операції Гвардії обірванців на Закарпатті – I. Здача в полон біля села Шаланки	15
<i>Чобо Б. Штенге</i> : Штрихи з історії операції Гвардії обірванців на Закарпатті – II. «Відновники карти» у битві на Водохрещі 6 січня 1939 р.	43
<i>Арпад Попей</i> : Штрихи до історії виборів Союму Карпатської України в лютому 1939 року.....	59
<i>Котолін Шішко</i> : «Sic transit gloria mundi?» Роздуми про ататюркізм	83
<i>Роберт Бачо</i> : Реформа ордену василян на Закарпатті і її роль у посиленні суспільної та місійної діяльності ордену в 1920–1939 рр.	103
<i>Тібор Товт</i> : Еміграція гунгаристів і 1956.....	117
<i>Янош Шебовк</i> : Одна дівчина, три адресанти – Листи до Деметрії.....	131
<i>Томаш Ревої</i> : Оранієнбаумський плацдарм.....	145
<i>Одел Гал</i> : «Святі листи з неба» в народних рукописах	149
<i>Едіта Гайду</i> : Історія розбудови колгоспної системи в селі Горонглаб у 1944–49 роках.....	157
<i>Ласло Борош</i> : Герої на небосхилі Закарпаття. Рецензія на книги «Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939» та «Elfelejtett hősök. A magyar királyi honvéd légiőrök ázsai a második világháborúban» Чобо Б. Штенге	173
<i>Ласло Поллоі</i> : Рецензія на книгу «Gyorsan haza! Szokoro damoj! Szoboszlay György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947».....	179
* * *	
<i>Аннамарія Качур</i> : Мотивація вибору школи на Закарпатті (на базі дослідження однієї берегівської угорської школи).....	185
<i>Катерина Гнатик</i> : Угорська мова як іноземна мова.....	201
<i>Бейло Нодь – Ержебет Когут – Ласло Молнар – Крістіан Берец</i> : Організація симпозіуму з природничих дисциплін у середніх школах	211
<i>Єва Чілік</i> : Ефективні практики в класі – «супер-дайверс» для узгодження освітніх потреб осіб, що вивчають різні мови, у ранньому дитячому віці	219
<i>Газім Т. Алкрішен</i> : Мотивація, аттїтюдї і прагнення у вивченні англійської мови: приклад студентів і студенток йорданської національності в університеті «Мутах»	247

Наєм Афшар: Впливи домінантної першої мови (L1) на засвоєння звучання англійської мови у середовищі двомовних турецько-перських осіб..... 253

* * *

Катерина Ливріну: Адаптація французьких термінів з хореографії в українській мові..... 263

Сільвія Ковач: Автономія, автономне навчання: від теорії до практики 269

Вікторія Штефуца: Особливості композиційної структури українських пам'яток XIV–XV століть 279

Катерина Чейке: Рецензія на книгу «Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben» 287

* * *

Мирослав Дністрянський – Борис Жулканич – Наталія Дністрянська: Розвиток туризму та рекреації як чинник подолання соціально-економічної депресивності міських поселень Бойківщини 291

Аніта Р. Федор: Інвестиції в людський капітал жінок з маленькими дітьми під час декретної відпустки 299

Юрій Жигуц – Чобо Кудлотяк: Нові технологічні тенденції використання SHS.....315

* * *

Календар подій (2019/2020 навчальний рік)..... 321

Tartalom

<i>B. Stenge Csaba</i> : Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből I. A salánki megadás	15
<i>B. Stenge Csaba</i> : Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből II. Térképhelyesbítők a „vízkereszti csatában”, 1939. január 6-án	43
<i>Popély Árpád</i> : Szojmválasztás Kárpátalján 1939 februárjában. Adalékok a kárpátukrán sojjm megválasztásának történetéhez	59
<i>Siska Katalin</i> : Sic transit gloria mundi? Gondolatok az atatürkizmusról.....	83
<i>Bacsó Róbert</i> : A bazilita szerzetesrend reformja Kárpátalján és annak szerepe a társadalmi és missziós tevékenység megerősödésében 1920–1939 között.....	103
<i>Tóth Tibor</i> : A hungarista emigráció és 1956.....	117
<i>Sebők János</i> : Egy lány, három levélíró – Levelek Demetriashoz.....	131
<i>Révai Tamás</i> : Az oranienbaumi hídfőről	145
<i>Gál Adél</i> : Az „égből érkező szent levelek” a népi kéziratokban	149
<i>Hajdu Edit</i> : A kolhozrendszer kiépítésének története Haranglábbon 1944–49 között	157
<i>Boros László</i> : Hősök Kárpátalja egén. Recenzió B. Stenge Csaba <i>Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939</i> és <i>Elfelejtett hősök. A magyar királyi honvéd légierők ászai a második világháborúban</i> című kiadványairól	173
<i>Pallai László</i> : Recenzió a <i>Gyorsan haza! Szkoro damoj! Szoboszlav György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947</i> című kiadványról.....	179
* * *	
<i>Kacsur Annamária</i> : Iskolaválasztási motivációk Kárpátalján: esettanulmány egy beregszászi magyar iskola alapján.....	185
<i>Hnatik Katalin</i> : Magyar nyelvoktatás másként	201
<i>Nagy Béla – Kohut Erzsébet – Molnár László – Berecz Krisztián</i> : Természettudományos diákszimpozium szervezése középiskolában	211
<i>Csillik Éva</i> : Hatékony osztálytermi gyakorlatok a „szuper-díverz” több nyelvet tanuló oktatási szükségleteinek összeegyeztetésére korai gyermekkorban	219
<i>Alkhrisheh Hazim T.</i> : Motiváció, attitúd és törekvések az angoltanulásban: a Mutah Egyetem jordán nemzetiségű férfi és női hallgatóinak példája	247

Afshar Naeimeh: A domináns első nyelv (L1) hatásai az angol nyelv hangzóinak elsajátítására török/perzsa kétnyelvű személyek körében 253

* * *

Lőrincz Katalin: Francia koreográfiai fogalmak adaptációja az ukrán nyelvben 263

Kovács Szilvia: Önállóság, autonóm nyelvtanulás: elmélettől a gyakorlatig 269

Stefuca Viktória: A XIV–XV. századi ukrán írott emlékek strukturális ismeret-
tetőjegyei.....279

Cséke Katalin: Recenzió a *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben* című
kiadványról 287

* * *

Dnyisztrjanszkij Miroszlav – Zsulkanics Borisz – Dnyisztrjanszka Natalija:
A turizmus és a rekreáció fejlesztése mint a bojkófföldi városi települések
társadalmi-gazdasági elmaradottsága felszámolásának tényezője 291

R. Fedor Anita: A kisgyermekes nők emberi tőkeberuházása a gyermekgond-
zási szabadság alatt..... 299

Zsiguc György – Kudlotyák Csaba: Új technológiai trendek az SHS használatában..... 315

* * *

Eseménynaptár (2019/2020-as tanév)..... 321

Contents

<i>Csaba B. Stenge</i> : Chapters from the Ragged Guards' Operation in Transcarpathia (1st). Surrender at Salánk	15
<i>Csaba B. Stenge</i> : Chapters from the Ragged Guards' Operation in Transcarpathia (2nd). Map Correctors in the "Battle of Epiphany" on 6 January 1939.	43
<i>Árpád Popély</i> : Elections to the Soim in Transcarpathia in February 1939. On the History of the Elections to the Carpatho-Ukrainian Soim.....	59
<i>Katalin Siska</i> : Sic transit gloria mundi? Thoughts on Atatürkism.....	83
<i>Róbert Bacsó</i> : The Reform of the Basilian Order in Transcarpathia and its Role in the Strengthening of the Societal and Missional Work Between 1920 and 1939	103
<i>Tibor Tóth</i> : The Hungarist Emigration and 1956.....	117
<i>János Sebők</i> : One Girl, Three Letter Writers – Letters to Demetrias	131
<i>Tamás Révai</i> : The Oranienbaum Bridgehead	145
<i>Adél Gál</i> : "Holy Letters from Heaven" in Manuscripts.....	149
<i>Edit Hajdu</i> : History of Building up the Collective Farm System in Harangláb in the Period of 1944–49	157
<i>László Boros</i> : Heroes in the Sky of Transcarpathia. Review on Books "Baptism of fire. The first combat experiences of the Royal Hungarian Air Force and Slovak Air Force March 1939" and "Elfelejtett hősök. A magyar ki- rályi honvéd légierők ászai a második világháborúban" Written by Csaba B. Stenge.....	173
<i>László Pallai</i> : Review on Book "Gyorsan haza! Szkoro damoj! Szoboszlaj György főhadnagy szovjet fogságban írt naplója 1946–1947"	179
* * *	
<i>Annamária Kacsur</i> : School Choice Motivations in Transcarpathia: a Case Study Based on a Hungarian School in Beregszász.....	185
<i>Katalin Hnatyk</i> : Hungarian as a Foreign Language	201
<i>Béla Nagy – Erzsébet Kohut – László Molnár – Krisztián Berecz</i> : Organizing Science Symposium in a Secondary School.....	211
<i>Éva Csillik</i> : Effective Practices for Meeting the Learning Needs of "Superdi- verse" Multi-language Learners in Early Childhood Classrooms	219
<i>Hazim T. Alkhrisheh</i> : Motivation, Attitude and Effort towards Learning English: The Case of Mutah University Jordanian Male and Female Students	247

<i>Naeimeh Afshar</i> : Effects of L1 Dominance on the Acquisition of English Sounds by Turkish/Persian Bilinguals.....	253
--	-----

* * *

<i>Katalin Lőrincz</i> : Adaptation of French Choreography Terminology in the Ukrainian Language	263
---	-----

<i>Szilvia Kovács</i> : Autonomy, Autonomous Learning: from Theory to Practice.....	269
---	-----

<i>Viktória Stefuca</i> : The Structural Characteristics of Ukrainian Writings of the XIV–XV Centuries.	279
---	-----

<i>Katalin Cséke</i> : Review on Book "Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben".....	287
--	-----

* * *

<i>Miroslav Dnistrianskyi – Boris Zhulkanich – Nataliya Dnistrianska</i> : Tourism and Recreation Development as a Factor of Overcoming Socio-Economic Downturn of Boikivschyna Town Settlements.....	291
---	-----

<i>Anita R. Fedor</i> : Investment into Human Capital by Women Who Are Temporarily away from Labour Market.....	299
--	-----

<i>Yurij Zhiguts – Csaba Kudlotyák</i> : New Technological Trends of Using SHS.....	315
---	-----

* * *

Events Calendar (2019/2020 academic year)	321
---	-----

Önállóság, autonóm nyelvtanulás: elmélettől a gyakorlatig**

Rezümé. A cikk célja, hogy bemutassa az autonóm tanulás kialakításának és fejlesztésének fontosságát az osztálytermen belül és kívül egyaránt. Magyar és külföldi szakirodalom alapján sor kerül a nyelvtanulói autonómia értelmezésére, sajátosságainak és a gyakorlatba való beépítési lehetőségeinek bemutatására. A kutatás rávilágít arra, hogy az autonóm tanulás képességének elsajátítása és fejlesztése a sikeres nyelvtanulóvá válás meghatározó tényezője.

Kulcsszavak: autonóm nyelvtanulás, felelősségvállalás, nyelvtanulási stratégiák

Резюме. Мета статті – розглянути важливість розвитку автономного вивчення мови як у класі, так і за його межами. На підставі угорськомовної та іноземної літератури аналізується поняття учнівської автономії, його основні характеристики та застосування на практиці. Дослідження підкреслює факт, що набуття й розвиток навичок автономного вивчення мови є визначальною характеристикою особи, яка вивчає іноземну мову.

Ключові слова: автономне вивчення мови, відповідальність, стратегії вивчення мови

Abstract. The aim of the article is to discuss the significance of developing autonomous learning both in and outside the classroom. The concept of learner autonomy, its main features and practical implementation are also presented based on the literature in Hungarian and in foreign languages. The study highlights the fact that acquiring and cultivating autonomous learning ability is an essential factor to become a successful language learner.

Keywords: autonomous language learning, responsibility, language learning strategies

A globális átalakulás, a társadalom rohamos fejlődése, az információs és kommunikációs technológiák megjelenése már közhelynek tűnik, de újabb elvárásokat támaszt az oktatás felé. Az így kialakult új kihívásokkal az oktatási rendszernek képesnek kell lennie szembenézni és emellett versenyt tartani a hivatalos elvárásokkal, a tanulói igényekkel, valamint a munkaerőpiaccal. Az oktatás egyik legfontosabb feladatává vált, hogy felkészítsen az informális, autonóm tanulás, és ezáltal az egész életen át tartó tanulásra és módszertanára. Ez az igény szerepel az Európai Unió által meghatározott tudás alapú társadalomban nélkülözhetetlennek tartott kulcskompetenciák között, melynek egyike a tanulás tanulása. A terület magába foglalja az önállóan és csoportban történő tanulás megszervezéséhez és szabályozásához, új tudás elsajátításához, feldolgozásához, értékeléséhez és beépítéséhez szükséges készségeket, melyeknek részét képezi a problémamegoldás és tanulás otthoni, oktatási, képzési, munkahelyi és társadalmi környezetben (European Commission 2007).

* Tanár, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék; a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola PhD-program abszolvált hallgatója. * Ст. викладач, Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці ІІ, кафедра філології. * Teacher, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology.

** Jelen munkát Magyarország Collegium Talentum 2017 programja támogatta.

A határok egyre könnyebb átjárhatóságának következtében mára már nem meglepő, hogy a domináns idegen nyelv (angol) elsajátításán túl megnövekedett az érdeklődés és az elvárás a más nyelvek és kultúrák megismerése iránt. A kommunikáció résztvevői nemcsak különböző nyelveket beszélnek, hanem más kultúrákhoz is tartoznak, különböző általános ismeretekkel, társadalmi és történelmi háttérrel rendelkeznek. A változás új kihívás elé állította a nyelvoktatást is, azonban ezzel egy időben számos új lehetőséget is kínál annak fejlesztésére.

A digitális világban felnövő nemzedék számára annak a képessége, hogy tudjanak alkalmazkodni a változásokhoz, megtanuljanak tanulni, felkészüljenek a folyamatos, egész életen át tartó tanulásra, valamint ne vesszenek el a hatalmas információs áramlatban, már olyan alapvető készségnek számít, amelynek elsajátítása óriási előnyökkel jár a mai felgyorsult világban, ám az ehhez szükséges ismeretek megszerzése egyre nagyobb erőfeszítést igényel a tanulóktól és sokak számára majdnem legküzdhetetlen akadályt jelent.

A téma aktualitását jelzi, hogy egyre nagyobb mértékben foglalkoznak a kérdés kutathatóságával és kutatásával mind nyelvpedagógiai, neveléstudományi és pszichológiai téren egyaránt (pl. Pintrich 2000; Zimmerman és Schunk 2008; O'Donnell 2013; Jiménez és Vieira 2015), ahol a kutatások más-más kontextusban és célkitűzésekkel kapcsolatban vizsgálják a tanulási folyamatot. Az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt kap a tanulócentrikus megközelítés a tanárközpontú oktatási szemlélettel szemben, ahol a figyelem középpontjába a nyelvtanuló egyéni képességei, igényei, érdeklődése, motivációja és maga a sikeres nyelvtanulóvá válás tényezői állnak.

Kárpátalján az idegennyelv-oktatás elsődleges színtere az iskola, iskolán kívüli nyelvtanulásra a tanfolyamok, tehetséggondozó programok biztosítanak formális keretet. Megállapítható, hogy az iskolai idegennyelv-oktatásban kevés lehetőség van arra, hogy a tanítás egyénre szabott legyen, illetve az osztálytermi környezet korlátokat szab az idegen nyelvi interakcióra és gyakorlásra. Emellett, a legtöbb európai országtól eltérően az osztálytermen kívül nincs meg az a célnyelvi (angol) környezet, amely lehetőséget biztosítana a nyelv „felvételére” természetes környezetben, vagy spontán önképzésre például egy, az adott nyelvet beszélő baráti társaság körében. Emiatt a hallgatóknak meg kell ragadniuk minden olyan lehetőséget, mellyel eredményesebb nyelvtanulókká válhatnak egy olyan területen, ahol minimális lehetőség van a nyelv gyakorlására osztálytermen kívül.

A tudás alapú társadalom korában a hallgatókkal szemben támasztott követelmények teljesítése érdekében, a tanulók felkészítése, a tanulói autonómia és felelősségvállalás kialakítása saját tanulásuk iránt egyre inkább kulcsfontosságú szerepet kap. A nyelvoktatás minőségét nagyban meghatározza többek között az is, mennyire képesek a nyelvtanulók a formális oktatásban megszerzett nyelvtudásukat karban tartani, fejleszteni. Megfigyelések, oktatói tapasztalat alapján elmondható, hogy a diákok többsége nehézségekbe ütközik nyelvtudásuk meg-

erősítésében, fejlesztésében, nehezen adaptálódnak új környezetükbe, megterhelő számukra az elvárt követelményrendszer, a fokozott önállóan feldolgozandó tananyag mennyisége. Mindez összefüggésbe hozható azzal, hogy nem ismerik kellően saját képességeiket és korlátokat, hiányos ismeretekkel rendelkeznek a tudatos egyéni tanulás jelentőségéről, a nyelvtanulási stratégiákról, illetve nem tudják kontrolálni, kevésbé vállalnak felelősségeit tanulmányaik iránt. Az autonóm nyelvtanulás kialakítása nemcsak a felsőoktatásban továbbtanuló hallgatók számára elvárás, már a középiskolai oktatás ideje alatt is fontos, hogy a diákok megismerkedjenek önálló nyelvtanulási stratégiákkal, és elinduljanak a tudatos nyelvtanulás és az önálló nyelvhasználat útján.

Az önállóság kérdéskörének vizsgálatakor az első nehézséget a fogalom definiálása adja. A szakirodalomban a kifejezéseket egyes nyelvészek rokon értelmű szóként kezelik, mások éles különbséget tesznek a megnevezések között attól függően, hogy milyen céllal, milyen kontextusban vizsgálják a témakört. Az elnevezések között fellelhetők a következő fogalmak (Forray és Juhász 2009):

- autodidakta tanulás
- autonóm tanulás
- önálló tanulás
- önfejlesztés
- önrányított tanulás
- önkéntelen tanulás
- önképzés
- önművelés, önnevelés
- önszabályozó/önszabályozott tanulás

Az autodidakta szó önművelő, önmagát oktató embert jelent, vagyis olyan személyt, aki iskolai irányítás nélkül saját erőből képes az elsajátítandó ismeretek köréről, mélységéről és módszeréről dönteni. Az önálló nyelvtanulás szintén azt hangsúlyozza, hogy függetlenül más formális oktatási rendszerektől sajátítjuk el az adott célnyelvet.

A szakirodalomban megtalálható megközelítések alapján az önszabályozott tanulás egy olyan folyamatot jelöl, amelynek során a tanulók megpróbálják irányítani saját tanulási folyamataikat, célokat tűznek ki, szabályozzák gondolataikat, érzelmeiket és viselkedésüket, valamint környezetüket. (Pintrich és De Groot 1990; Zimmerman 1998; Zimmerman és Schunk 2008). A tanulási autonómia részben magában foglalja az önszabályozott tanulás folyamatait, így az autonóm tanuló képes irányítani saját tanulási folyamatát, de ezeken kívül azt is jelenti, hogy az autonóm diák felelősséget vállal tanulási folyamata tartalmáért, illetve igyekszik környezetét is úgy befolyásolni, hogy az elősegítse céljai elérését. (Holec 1981; Nunan 2003a; Benson 2001; Oxford 2003; Jiménez és Vieira 2015). Holec hozzátette, hogy ez a képesség nem veleszületett, „természetes” eszközökkel, vagy, ahogy leggyakrabban történik formális tanulóval, rendszerezetten, szándékosan kell elsajátítani. A

szerző az önszabályozáshoz szükséges kompetenciákat tevékenységorientált megközelítésből tárgyalja, ide tartozik a célmeghatározás, megfelelő anyag kiválasztása, módszerek és stratégiák kiválasztása, a tanulás helyének, időtartamának és ritmusának meghatározása, a haladás és a tanulási folyamat értékelése.

Landmann és szerzőtársai (2015, 46. o.) egybegyűjtve és elemezve a különböző kutatásokban megjelent autonóm tanuláshoz megfelelő angol nyelvű fogalmakat, mint a „self regulated learning”, „self-directed-learning”, „self-determined-learning”, az autonóm tanulás következő komponenseit határozták meg:

- kognitív: információfeldolgozás, koncepcionális és stratégiai tudás, valamint a megfelelő stratégiák alkalmazásának képessége;
- motivációs: aktivitások (amelyek a tanulási folyamat beindítására és fenntartására irányulnak), a sikernek vagy a sikertelenségnek a további tanulás szempontjából hasznos cselekvésre ösztönöző feldolgozása, saját hatékonysággal kapcsolatos meggyőződés;
- metakognitív: tervezés, önmegfigyelés, reflexió, a kitűzött tanulási célnak megfelelő tanulási magatartás (Szénich és Szokács 2016).

Bár lehetetlen egyetlen átfogó meghatározást adni, a kutatók többsége egyetért Holec definíciójával, miszerint az autonóm nyelvtanuló tudja szabályozni tanulási folyamatát, de emellett képes felelősséget vállalni annak tartalmáért. Az ideális autonóm nyelvtanuló olyan személy, aki magabiztos, motivált és rendelkezik a következőkkel (Dickinson 1995; Dam 1990; Little 1991, 2006; Pintrich 2000; Schunk 2004; Gardner 2000):

- felelősséggel bír saját tanulási folyamatával kapcsolatban az osztálytermen belül és kívül is
- reális célokat állít fel, kockázatot vállal, ha szükséges képes céljain változtatni, hogy alkalmazkodjon saját tanulási szükségleteihez, érdeklődéséhez
- stratégiákat képes felállítani
- önreflexív, számon tartja sikereit, értékeli tanulási folyamatát
- kitartó, türelmes, rendszeres tanuló, átküzdi magát a megrekedési pontokon
- ismeri a rendelkezésére álló eszközöket és módszereket
- aktív és független a tanulás folyamatában
- képes manipulálni környezetét, hogy elérje a kívánt célt
- hajlandóak másokkal együtt dolgozni
- képes az élethosszig tartó tanulás részesévé válni

Az önálló tanulási viselkedés kapcsán a diákok számos stratégiát használhatnak, hogy felelősséget vállaljanak és szabályozzák saját tanulási folyamatukat. A nyelvtanulási stratégiák fogalmának meghatározása, csoportosítása változóan alakul, nincs egy általánosan elfogadott definíció vagy besorolás. Rebecca Oxford (1990) megfogalmazásában a tanulási stratégiák olyan tudatos vagy intuitív eszközök, technikák, amelyek a tanulást segítik, gyorsabbá, élvezetesebbé teszik, nagymértékben képesek befolyásolni a nyelvtanulás eredményét. Arra is felhívja

a figyelmet, hogy fontos az, hogy a tanuló irányítani tudja saját tanulási folyamatát, és ebben segít a nyelvtanulási stratégiák használata. A tanulási stratégiákat a következő csoportokba osztja:

- **Memóriastratégiák:** a nyelvtanulók vissza tudnak emlékezni a tanult nyelvi elemekre, képesek az új ismeretek és a korábban tanult ismeretek összekapcsolni, használnak például mozgásos cselekvést, szituációba helyezik az információkat. Gyakran a szókincs memorizálására használják a nyelvtanulás kezdeti szakaszaiban, ilyen módon a megfelelő tanulási stratégia kiválasztása elmaradhat.
- **Kognitív stratégiák:** szövegfeldolgozás, nyelvi információk értése, rendszerezése, gyakorlása, használata tartozik ide, emellett olyan tevékenységeket jelent, mint például a jegyzetelés, kulcsszavak keresése, fordítás vagy az ismétlés, elemzés, összegzés.
- **Kompenzációs stratégiák:** a nyelvtudás hiányosságainak kompenzálására alkalmazható stratégiákat jelöl. A tanuló például ismeretlen nyelvi elemek jelenlétekor a szövegben megpróbálja kikövetkeztetni mit nem ért, mit jelenthet egy adott szó, képes megoldást keresni a hiányos ismereteinek vagy készségeinek betudható nehézségekre, például körülírással, másik szóval helyettesít vagy a testbeszéd használatával.
- **Metakognitív stratégiák:** a nyelvtanulás és a nyelvhasználat megszervezését, ellenőrzését jelenti. A hallgató képes megfogalmazni célokat, felismerni a feladat nehézségeit, eldönteni mennyi idő és energia szükséges a feladat végrehajtásához, értékelni az elvégzésének sikerét és hibáit, és képes korrigálni azokat annak érdekében, hogy sikeresebb nyelvtanulóvá váljon. A metakognitív stratégiák segítik a saját nyelvtanulási stílus felismerését. Fontos az is, hogy a tanuló keresse a lehetőséget arra, hogy gyakoroljon, mások nyelvhasználatát megfigyelje. A metakognitív stratégiák során a figyelem, az önellenőrzés és az értékelés kerül a középpontba, az irányított figyelem, a szelektív figyelem, a tervezés, az önmonitorozás és önértékelés megjelenésén keresztül.
- **Érzelmi stratégiák:** az érzelmi feltételeket, motivációs állapotot teremtik meg az idegen nyelv tanulásához. A stratégiák alkalmazása hozzájárul ahhoz, hogy a nyelvtanuló leküzdje a nyelvtanulás során felmerülő nehézségeket és félelmeit. Az affektív stratégiákat gyakran használó tanuló többet bátorítja és jutalmazza magát.
- **Társas stratégiák:** másokkal való kommunikáció nyelvgyakorlásra, megerősítésre vonatkozik. Arra utal, hogy keresi-e a hallgató beszélgetőpartnerrel való kapcsolat felvételének lehetőségét, hogyan viselkedik egy beszélgetés alatt (kijavítja-e magát, kér-e segítséget).

Tseng, Dörnyei és Schmitt (2006) vizsgálati eredményeik alapján a stratégiákat öt csoportba osztják:

- az elkötelezettség szabályozása, azaz a diák mennyire képes a tanulási céljainak elérésére tett erőfeszítéseit szabályozni;
- metakognitív szabályozás, a tanuló hogyan képes a koncentrációját fókuszálni;
- az unalom leküzdésének szabályozása; a diák szabályozni tudja, hogy a tanulási folyamat során ne kalandozzon el a figyelme;
- érzelmszabályozás, ami a tanulás során esetlegesen jelentkező szorongás leküzdését jelenti;
- a környezet szabályozása, ami abban segíti a diákot, hogy olyan környezetet tudjon teremteni magának, ami lehetővé teszi számára a hatékony tanulást. (Csizér és Kormos 2012)

Az autonómia értelmezésekor Benson (2001) és Blin (2004) arra is rámutat, hogy az is meghatározó, hogy a diákok hagyományos vagy modern információs forrásokat használnak a tanuláshoz. Erre alapozva Benson (2001) megkülönbözteti az autonómia öt nagy területét: a hagyományos ismeretforrások autonóm használatát (könyvtár, nyomtatott tankönyvek, segédkönyvek), technológiai alapú autonóm tanulást (internet használata nyelvtanulási célokra), tanulói autonómiát (tanulási stratégiákat és metastratégiák önálló használata), osztálytermi folyamatokkal kapcsolatos autonómiát, és végül a tanár szerepét az autonóm viselkedés kialakításában és támogatásában. Nation (1998), Nunan nézetével ellentétben (1997), egyetért Bensonnal, és úgy tartja, hogy a tanár támogatásával és irányítással is lehet valaki önálló tanuló. Ebben az esetben az órán a tanár lehetőségeket kínál fel, beavat, tanácsot ad, segít az autonóm nyelvtanulási stratégiák elsajátításában, kialakít olyan tanulói környezetet és osztálytermi munkát, ahol a diákok akarnak tanulni és tudatosan teszik ezt. A tanulási folyamat során ezáltal tanár és diák egyaránt felelősséget vállal, miközben mindkét fél változik és fejlődik.

Végezetül, a gyakorlatba való beépíthetőség lehetőségét tükrözi David Nunan (2003b) kilenc lépésének alkalmazása, mely bemutatja, hogyan segíthető az önálló tanulás kialakítása, figyelembe véve a tantervi előírásokat, mely használható (ha nem is minden „lépcsőfok”) a középiskolai és felsőoktatásban egyaránt:

1. Az oktatási célok egyértelművé tétele. A felhozott példában a tanár az órai feladat egyszerű közlésétől eltérően, az implicit célokat explicitté teszi a tanulók bevonásával. A témakör a 'likes/dislikes' begyakorlása. A diákok feladata, hogy nézzék át az adott részt, és keressenek egy példát arra, hogy valaki kedvel valamit, és egy példát ennek ellenkezőjére, melyek felkerülnek a táblára. A feladat világosabbá tétele segíti a hallgatókat saját céljaik meghatározásában.
2. Saját célok meghatározása. A tanár lehetőséget teremt, hogy a diákok részt vehessenek egy megbeszélésen, ahol a célnyelven közösen megvitatják a kiválasztható témaköröket.
3. A hallgatók bátorítása a célnyelv használatára az osztálytermen kívül. A felhozott példában az órai gyakorlat célja, hogy bemutassa, miként lehet

használni a nyelvet az iskolán kívül is. A tanár elővesz egy táskát, melyben különböző tárgyak vannak, a diákok feladata pedig az, hogy a kihúzott tárgyról elmondják, hogyan segítheti a tanórán kívüli nyelvhasználatot. A tanár illusztrálásként egy tükröt tart kezében, melyre válaszként a szókincs, kiejtés gyakorlása érkezik, miként a tükör segít a hangképzés gyakorlásában.

4. A tanulási folyamat tudatosítása, a tanulási stratégiák használatának megismertetése.
5. A tanuló saját tanulási stílusának, saját stratégiái kiválasztásának segítése. Ez a lépés a tanulókörponti környezet kialakításában játszik szerepet.
6. Az önálló döntéshozás lehetősége. Ennek egyik példája, amikor a hallgató kiválaszthatja, melyik feladatot szeretné először elvégezni, például olvasott vagy hangzó szöveg feldolgozását.
7. Saját feladat megalkotásának lehetősége. Miután alkalmuk volt a választásra, a következő kisebb lépés lehet egy adott feladat módosítása, átalakítása. Ennek egyik lehetősége, hogy egy kapott szöveghez kis csoportokban a diákok állítják össze a kérdéseket, melyeket aztán megvitatnak. Mindez elindítja a hallgatókat a saját tananyaguk kialakításának útján.
8. A tanulók ösztönzése, hogy tanárokká váljanak. Bár utópisztikusnak tűnhet, és kihívást jelent mindkét félnek, alkalmazása növeli a hallgatók felelősségvállalását, motivációját és nyelvhelyességét. A hallgatók feladatként kapják, hogy kidolgozzanak például olyan videó alapú gyakorlatokat, mellyel megtanítyják társaikat az adott témakörre, s azáltal, hogy óráról órára egyre jobban elmélyülnek a témában, nő a magabiztosságuk és önbecsülésük.
9. A hallgatók ösztönzése, hogy kutatókká váljanak. Heath példáján mutatja be Nunan (2003b) a feladat kivitelezhetőségét. A diákokat arra kérte, hogy dokumentálják azt a nyelvet, mellyel a közösségben találkoznak. A folyamatban a hallgatók néprajzkutatókká váltak, el kellett gondolkodniuk a nyelv, társadalom és a gondolkodás kapcsolatáról, és ezzel megváltozott a nyelvhez való hozzáállásuk, melyről ezáltal elismerőbben vélekedtek.

Összegzés

Az autonóm tanulás képességének fejlesztését fontos hangsúlyozni mind az oktatás, mind a hallgatók szempontjából, hiszen azáltal, hogy önállóvá válnak és felismerik saját felelősségüket és választási, döntési lehetőségeiket egyes nyelvi készségeik fejlesztésében, eredményesebb nyelvtanulókká válhatnak, a megszerzett készségek hozzájárulnak más megismerési tevékenységeik strukturált megszervezéséhez is. Ha a hallgató tisztában van saját személyiségével, képességeivel, nyelvtanulási stílusával, ismeri a stratégiákat, képessé válhat kiválasztani a számára legmegfelelőbb tanulási módszert, mellyel sikereket érhet el.

Az elméleti áttekintés igyekezett hozzájárulni ahhoz, hogy bár a tudatosabb nyelvtanulóvá válás kialakítása és erősítése nehéz feladat, mégis elindulhat egy

párbeszéd az oktatók között annak jelentőségéről és fejlesztési lehetőségeiről elősősorban osztálytermen belül, majd a tanintézmény falain kívül is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BENSON, P. (2001). *Teaching and researching learner autonomy in language learning*. Longman, London.
2. BLIN, F. (2004). CALL and the development of learner autonomy: Towards an activity-theoretical perspective. *ReCALL*, 16. 377-395.
3. CSIZÉR K. ÉS KORMOS J. (2012). A nyelvtanulási autonómia, az önszabályozó stratégiák és a motiváció kapcsolatának vizsgálata. *Magyar Pedagógia*, 112/1. 3-17.
4. DAM, L. (1990). *Learner autonomy in practice*. In I. Gathercole (Ed.), *Autonomy in Language Learning*. London: CILT, 16-37.
5. DICKINSON, L. (1995). Autonomy and motivation: A literature review. *System*, 23/2. 167.
6. EUROPEAN COMMISSION (2007). *Key competences for lifelong learning: A European Reference Framework*. Elérhető: <https://www.erasmusplus.org.uk/file/272/download>, (utolsó letöltés: 2017. 09.28.)
7. FORRAY R. K. ÉS JUHÁSZ E. szerk. (2009): *A felnőttkori autonóm tanulás és tudáskorrekció elköteleződés. Nonformális – informális – autonóm tanulás*. Debreceni Egyetem, Debrecen.
8. GARDNER, D. (2000). Self-assessment of language learning in formal settings. *ELT Journal*, 51/1. 12-20.
9. HOLEC, H. (1981). *Autonomy and foreign language learning*. Pergamon Press, Oxford.
10. JIMÉNEZ RAYA, M & VIEIRA, F. (2015). Enhancing autonomy in language education: A case-based approach to teacher and learner development. New York: Mouton de Gruyter.
11. LANDMANN, M., PERELS, F., et. al. (2015). Selbstregulation und selbstreguliertes Lernen. In Wild, E. – Möller, J. (Hrsg.) *Pädagogische Psychologie*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag (45–65). In Szénich A. és Szokács K. (2016). Tudok-e egyedül tanulni? A hallgatók önálló nyelvtanulási képességének és hajlandóságának vizsgálata az üzleti felsőoktatás kontextusában. In *Módszertani kísérletek a nyelvoktatásban: motiváció és eredményesség: tanulmányok*. Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, 25-41.
12. LITTLE, D. (1991). *Learner autonomy 1: Definitions, issues and problems*. Authentik, Dublin.
13. LITTLE, D. (2006). *Learner autonomy: Drawing together the threads of self-assessment, goal-setting and reflection*. European centre for modern languages. Elérhető: http://www.ecml.at/mtp2/ELP_TT/ELP_TT_CDROM/DM_layout/00_10/06/06%20Supplementary%20text.pdf, (utolsó letöltés: 2017. 09.28.)
14. NATION, P. (1998). Helping learners take control of their vocabulary learning. In *GRETA*, 6/3. 9-18.
15. NUNAN, D. (1997). *Designing and adapting materials to encourage learner autonomy*. Longman, London.
16. NUNAN, D. (2003a). *Practical English Language Teaching*. MC Graw-Hill Company.
17. NUNAN, D. (2003b). *Nine steps to learner autonomy*. Symposium. Elérhető: http://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.84007.1333707257!/menu/standard/file/2003_11_Nunan_eng.pdf, (utolsó letöltés: 2017. 10.15.)
18. O'DONNELL, S. L., CHANG, K. B. & MILLER, K. S. (2013). Relations among Autonomy, Attribution Style, and Happiness in College Students. *College Student Journal*, 47(1), 228–234.

19. OXFORD, R.L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Newbury House, New York.
20. OXFORD, R.L. (2003). *Toward a more systematic model of L2 learner autonomy*. In Palfreyman, D. és Smith, R. C. (szerk.): *Learner autonomy across cultures: Language education perspectives*. Palgrave Macmillan, Basingstoke. 75–91.
21. PINTRICH, P.R. és DE GROOT, E.V. (1990). Motivation and self-regulated learning components of academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 82. 33–40.
22. PINTRICH, P.R. (2000). Multiple goals, multiple pathways: The role of goalorientations in learning and achievement. *Journal of Educational Psychology*, 92. 544–555.
23. SCHUNK, D.H. (2005). Self-regulated learning: The educational legacy of Paul R. Pintrich. *Educational Psychologist*, 40. 85–94.
24. SZÉNICH A. és SZOKÁCS K. (2016). *Tudok-e egyedül tanulni? A hallgatók önálló nyelvtanulási képességének és hajlandóságának vizsgálata az üzleti felsőoktatás kontextusában*. In Módszertani kísérletek a nyelvoktatásban: motiváció és eredményesség: tanulmányok. Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest, 25–41.
25. TSENG, W.T., DÖRNYEI, Z., és SCHMITT, N. (2006). A new approach to assessing strategic learning: The case of self-regulation in vocabulary acquisition. *Applied Linguistics*, 27. 78–102.
26. ZIMMERMAN, B.J. (1998). *Developing self-fulfilling cycles of academic regulation: An analysis of exemplary instructional models*. In Schunk, D. H. és Zimmerman, B. J. (szerk.). *Self-regulated learning: From teaching to self-reflective practice*. Guilford Press, New York. 1–19.
27. ZIMMERMAN, B. J. és SCHUNK, D. H. (2008). *Motivation: An essential dimension of self-regulated learning*. In Schunk, D.H. és Zimmerman, B. (szerk.). *Motivation and self-regulated learning: Theory, research and applications*. Lawrence Erlbaum, New York. 1–30.

Л 67 **LIMES.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ. 2020/Випуск VII/Том 1. Редакційна колегія: Ільдико Орос (головний редактор) та Єлизавета Молнар Д. (відповідальний редактор) [та ін.] – Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ – ТОВ «РІК-У», 2020. – 328 с. (угорською, українською, англійською та німецькою мовами)

ISSN 2411-4081

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, педагогіки, мовознавства, економіки, соціальної географії, соціології, матеріалознавства і технологій.

УДК 001.89(058)

Наукове періодичне видання

LIMES

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ

2020 р.

Випуск VII

Том 1

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ
(протокол №1 від 10.02.2020 р.)*

Головний редактор:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Відповідальний редактор:

*Слизова Молнар Д., доктор філософії з гуманітарних наук
(кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)*

Редакційна колегія:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії з галузі соціальні та поведінкові науки (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан Кормочі, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Ілона Лехнер, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Катерина Дудич, доктор філософії з галузі філологічні науки (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лорант-Денеш Давід, габілітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Марія Ген, кандидат біологічних наук, габілітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Томаш Врабель, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

Технічне редагування: *Мелінда Орбан та Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін*

Коректура: *Льдіко Гріца-Варцаба, Олександр Кордонець та Томаш Врабель*

Дизайн обкладинки: *Ласло Вездед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черч Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд За Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: **Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ** (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.) та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року**

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Шрифт «Times New Roman». Папір офсетний, щільністю 80 г/м².
Ум. друк. арк. 26,7. Формат 70x100/16. Замовл. № 2285. Тираж 300.